

ciologie přes Tvou převažující orientaci na bádání o peripetiích jejího soudobého vývoje pro Tebe nepřestala být především vědou o mnohorozměrných vlastnostech a životních aktivitách lidí a nesmírně složitých stavech a historických osudech společnosti, nikoli samoučelnou hrou s pojmy a teoriemi.

Pro mne osobně bylo významné, že své postoje, jak zásadově nesmlouvavé vůči slabinám a historicky překonaným rysům, tak tolerantní vůči rysům pozitivním, jsi společně se mnou i dalšími kolegy uplatnil při sporu o hodnocení naší společné práce ze šedesátých let minulého století nejen vůči normalizačnímu ignorantství a zlovůli, ale také vůči konjunkturální a věcně nepřesné kritice z počátku let devadesátých. Napomohl jsi také jak věcnými náměty, tak konstruktivní kritikou a zejména slovy povzbuzení dalším pokrokům sociologického bádání a publikační činnosti, navazujícím na myšlenky z konce šedesátých let v nových podmínkách překotně se měnícího postsocialismu. Za to Ti ze srdce děkuji jako Tvůj spolupracovník a přítel.

Pavel Machonin

Miloslav Petrušek: chvála učitelství

Jubileum sice nemá být důvodem k jakémusi benevolentnějšímu, leč přece jen zlovestně se připomínajícímu „komplexnímu“ hodnocení, nicméně k těmto pohledům tak trochu svádí. Přesto by se mohlo stát, že nebude přiměřeně doceněna některá z výrazných zásluh oslavence. Fakt, že je vysokoškolským pedagogem, asi nikdo nepřehlédne, avšak okolnost, že je vynikajícím učitelem, by měla být připomínána opakovaně.

Miloslav Petrušek představuje odborníka, který imponuje svými znalostmi i podáním látky. Je skvělým a charismatickým řečníkem, jeho přednášky jsou promyšleně budovány a nikdy jim nechybí idea a pointa. Petrušek nezakrývá svoji identitu hlavního aktéra či hvězdy programu, ale dokáže se s nadhledem i s humorem reflektovat. Neomezuje se jen na oblast sociologie, do výkladu organicky zapojuje podněty z dalších věd, z oblasti literatury a umění (jenom sport a automobilismus mu nějak „nejdou“...). Vynalézavě, kouzelně a suverénně pracuje s jazykem, i v tomto směru je vzorem a inspirací pro druhé.

Jeho studenti vždy oceňovali jeho schopnost vyhmátnout to podstatné a vytvářet instruktivní přehledy či obrázky. Na druhé straně vždy cítili, že u zkoušky pouhá schémata nemohou stačit, a tak se beztak učili se značným zaujetím, jakkoli oslavenec požíval pověsti pedagoga spíše laskavého a mírného. Motivačně silným faktorem bylo samozřejmě i to, že Petrušek nevytvářel distanci vůči studentům, naopak jim vždy vycházel takříkajíc naproti.

Prohlédneme-li seznam autorových publikací, neujde nám hned několik učebních textů. Vedle těch „očekávatelných“, zahrnujících úvody nebo přehledy paradigmat, najdeme také výpravy do relativně specializovaných oblastí (sociologie sociální deviace, literatury, apod.). Právě v nich se zřetelně rýsuje Petruskova schopnost napsat učebnici pro libovolnou sociologickou specializaci na dobré mezinárodní úrovni, zkrátka schopnost rychle proniknout do určitého tématu a systematicky ho uchopit. Skvěle zvládá také žánr doslovu či přehledové stati.

Mezi Petruskovy devizy se dále řadí schopnost vidět obor jako celek, koncipovat jeho rozvoj, vytvářet životaschopné programy výuky či kurikula. I když sociologie u nás prošla mnohými peripetemi, jím načrtnutý základní půdorys rozvoje oboru obstál a přispěl k jinak obtížně udržitelné kontinuitě generací. Nevím sice, zda to bylo jeho záměrem, ale i tím, že na Univerzitě Karlově založil druhé pracoviště v oboru, pražské sociologii velmi pomohl a dodnes je jejím zřetelně integrativním agens.

Současné byrokratické praktiky ve vědě pod záminkou sledování kvality stále výrazněji oceňují články v mezinárodních impaktovaných časopisech, zato takřka ignorují položky typu slovníků, učebnic či sborníků, ba ani monografie už nepředstavují vrchol snažení. O glosách, recenzích nebo veřejných přednáškách raději nemluvě. Psát v tomto prostředí například drobné články či komentáře třeba do Bulletinu MČSS se jeví téměř jako bláznovství. Přesto si myslím, že Petruskovo zanicení i pro tyto drobné formy není výrazem ztráty rozumu nebo přinejmenším staromilství. Prostě jenom má co sdělovat, umí tak činit brilantně a v mnoha podobách, a hlavně má chuť tak činit. Nejde mu zřejmě o to jenom hodnoty „produkovat“ (ve standardizovaných formátech), ale přispívat k jejich šíření a sdílení. Je jen dobře, že nejeví velkou ochotu vidět za provozem vědy hned celou fabriku. Mistři ostatně odjakživa preferovali i třeba docela malé dílničky.

Přijmout za svůj stěžejní úkol učit druhé je samozřejmě svého druhu pošetilostí. Ostatně ne všichni žáci patří mezi ty vděčné. Vyžaduje to – arciť vedle špetky exhibicionismu – kus odvahy, sebedůvěry a pokory, a velmi pravděpodobně také určitý pocit vděku a závazku vůči svým vlastním učitelům. Při vědomí těchto skutečností pak ovšem opravdu nelze v souvislosti s Milanovým jubileem nechválit učitelství...

Jiří Buriánek